

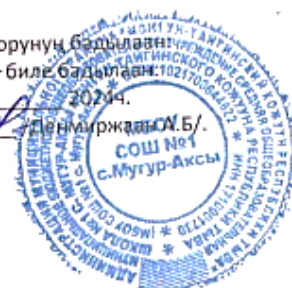
Мугур-Аксы суурнуң муниципалдыг бюджеттиг № 1 ортумак ниити билиг школазы

ШМК – ның хуралынга сайгарып
көрсен протокол № 2
«28» август 2024 чыл.
Чыдым А.Д. /Чыдым А.Д.

Школа директорунуң өөредилге
талазы – биле оралакчызы
чөпшээрээн:
«28» 08 2024ч.
Шолбан Ч.Х. /Шолбан Ч.Х./

Школаның директорунуң бадыйлаан:
№ _____ дужаалы – биле бадыйлаан:
« _____ » _____ 2024ч.

Денмиржалов Х.Б.
СОШ №1
с.Мугур-Аксы

Тыва дыл эртеминге
ажылчын программа.
7 класстар.

2024 – 2025 өөредилге чылы

Мугур-Аксы, 2024 чыл.

Тыва дылды 7 класстарга өөредиринин программазынга тайылбыр бижик.

Тыва дыл - тыва нацияның дылы болур. Ында тыва улустун төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедишкени мөөңнеттинген. Ол тыва культураның - улустун аас чогаалының, литератураның, театр уран чүүлүнүн болгаш уран чүүлдүн өске-даа янзыларының, парлалганың, эртемниң, ажыл-херек чорудулгазының, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң дылы апарган. Ынчангаш тыва дылды өөредиринин ажылчын программасы үндезин деңгелге РФ-тиң ӨФКС-тиң негелделеринге дүүштүр ортумак ниити өөредилге черлеринин 5-9 класстарынга тыва дылдың чижек программасынга үндезилеп делгеренгей кылдыр тургустунган.

Программа дараазында хоойлу, доктаал, саавырларның негелделеринге таарыштыр кылдынган:

- Россия Федерациязының Конституциясы (01.07.2020 ч. чаарттынганы-биле) ст. 26;
- Федералдыг хоойлу. 29 декабрь 2012 ч. № 273-ФХ «Россия Федерациязының өөредилге дугайында хоойлузу»;
- Федералдыг хоойлу. 03.08.2018 ч. № 317-ФХ «Россия Федерациязының өөредилге дугайында хоойлузунун 11 и 14 статьяларынга чаарттылгалар кириеринин дугайында»;
- Россия Федерациязының Өөредилге болгаш эртем ямызының 17 декабрь 2010 ч. № 1897 дужаалы «Кол ниити өөредилгениң Федералдыг Күрүнениң Өөредилге Стандарттарын бадылаарының дугайында» (Россия Федерациязының өөредилге, эртем ямызының 31 декабрь 2015 ч. № 1577 дужаалды редакторлааны -биле);
- Тыва Республиканың Конституциясы (12.04.2019 ч. чаарттынганы-биле) ст.5, 24;
- Хоойлу ВХ-I «Тыва Республикада дылдарның дугайында» от 31.12.2003 ч. № 462 (12.04.2019 ч. чаарттынганы-биле);
- Тыва Республиканың Хоойлузу 21.06.2014 ч. № 2562 ВХ-1 «Тыва Республикага өөредилге дугайы» (02.06.2019 ч. чаарттынганы-биле).

Программаның ады болгаш авторлары:

- 1.7-ги класстың тыва дыл программасын Тыва Республиканың ниити өөредилгезинин күрүне стандартының национал-девискээр кезээнге дүүштүр Күрүнениң Федералдыг өөредилге стандартарының негелделери-биле тургускан.
2. Куулар К.Б., Сарыглар Ч.А., Шаалы А.С. Ниити өөредилге черлеринин 5-9-ку класстарга тыва дылды өөредир чижек Программасынга даянган (2021 чыл).

Тыва школаларга, өөредилге черлеринге төрөөн дылды өөредири уругларның угаан-медерелин сайзырадырынга, оларны эки мөзү-шынарга кижизидеринге хөй таарымчалыг аргаларлыг. Төрөөн дылын шингээди алыры - өөреникчилерге өске эртемнерни билип албышаан, долгандыр турар амыдырал, бойдус билиглерин калбартып, улуг салгалдын дуржулгазын ажыглап билиринге чанчыктырар.

7 класстка тыва дылды өөредиринин сорулгалары:

- Өөреникчилерге фонетика, лексика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология, синтаксис), стилистикага тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерин практика кырынга ажыглап билиринин мергежилдерин ,чанчылдарын хевирлээр;
- шын бижииринин, бижик демдектерин шын салырының быжыг чанчылдарын бээр;
- алган теориялыг билиглеринге даянып, программа негелделеринге дүүштүр боттарының бодалдарын аас, бижимел харылзаалыг чугаага илередири;
- литературлуг дылдың нормаларынга чаңчыктырар, сөс курлавырын байыдар, чугаазының культуразын бедидер;

-ниитилел амыдыралынг тыва дылдың ужур-дуказын, хөгжүлдизин, өске дылдар аразында ээлеп турар туружун бөдүүн билиглер-биле таныштырар;

-төрөөн дылынга камныг, сонуургалдыг, хандыкшылдыг болурунга кижизидер;

-өөреникчилерни номга, шын, медреселдиг, аянныг номчуурунга сундулуг болурунга кижизидер, боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;

-мөзү-шынар, эстетика, күш-ажыл талазы-биле кижизидилгеге бүрүнү-биле ажыглаар;

-харысалгалыг болурунга, өөредилгениң, күш-ажылдың сагылга-чурумунга кижизидер.

Бо сорулгаларны чедип алырда башкының ниити культурлуг деңгелин бедидери, дыл эртеми, методика, ниити педагогика, ИКТ, чаартылгалар талазы-биле белеткелин үргүлчү бедидери, бодунуң хүлээлгезин харысалгалыг, чогаадыкчы ёзу-биле күүседири негеттиниң турар.

7 класска ӨФКС ёзугаар тыва дыл эртеминиң утказы болгаш тургузуу.

7 класска тыва дыл эртеминиң утказы болгаш тургузуу ниити ооредилге программаның негелделеринге дүгжүп турар.

Школага тыва дыл эртемин өөредириниң программасында фонетика, лексика, сөс чогаадылганы, грамматика (морфология, синтаксис) дугайында билиглерни, шын бижириниң, бижик демдектерин шын салырының чанчылдарын, аас, бижимел чугааның чанчылдарын, стилистика элементилерин, дыл дугайында чамдык билиглерин киирген.

Төрөөн дылдың школа курузунда теориялыг билиглерин тыва дыл эртеминиң база амгы үеде дыл эртеминиң чедиишкиннерин барымдаалап тайылбырлаан.

Программа шуушкак принцип ёзугаар тургустунган. Чамдык берге, улуг темаларны (лексика, сөс чогаадылганы) аңгы-аңгы класстарга чадаланчак өөредири көрдүнгөн.

7 класска төрөөн дыл курузу 1-6 класстарга өөрөнгөн чуулдеринин дорт уланчызы, системажытканы болур. Ажылчын программада темаларны мындыг хевирлиг тургузуп каан:

7-ги класска «Дыл дугайында ниити билиглер» деп эгени өөрөнгөш, 6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптааш, аңаа улай «Морфология» деп улуг бөлүктү өөренир.

Морфологияда:

Кылыг созу. Орфография. Чугаа культуразы

Причастиелер

Деепричастиелер

Наклонениелер

Отгунуг состер

Наречие. Орфография. Чугаа культуразы

Дузалаал чугаа кезектери

Чугаа чорудулганы. Чугаа культуразы

7 класска тыва дылдың программазын шингээдип алыр уjurлуг түннелдери

Бот-тускайлаң түннелдер:

- кижиниң интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы салым-чаяанын база мөзү-бүдүш шынарларын хевирлеп, сайзырадырынга школага өөредилге үезинде төрөөн дылын дамчыштыр шингээдип алырын медресеп билири, уругларның билиг чедип алырынга ук дылдың уjur-утказын тодарадып, ону тыва чоннуң ыдыктыг, үнелиг эртинелериниң бирээзи деп угаап билири;
- тыва дылдың эстетиктиг дээштиин, үнезин медресеп билири; төрөөн дылынга ынак болгаш ону хумагалап, хүндүлөп, ол дээш чоргаарланыры; ону национал культураның кезээ кылдыр билип, арыг эдилээри; тыва чоннуң национал культура талазы-биле арга-дуржулгазын, билиглерин азы ук культура-биле холбашкан бүгү чүүлдерни школадан төрөөн дылын дамчыштыр шингээдип алыр дээрзин медресеп билири;
- дылдың байлак сөс курлавырын болгаш грамматиктиг аргаларын бодунуң бодалдарын болгаш сагыш-сеткилин хостуг илередирде четче ажыглап шыдаары; бодунуң чугаа-домаан хайгаарап, сайзырадып, экижидеринче чүткүлдүг болуру.

Метапредметтиг (эртем бүрүзүнден чедип азы шингээдип алыр) түннелдер:

Чугаа чорудулгазының (чугааның) бүгү-ле хевирлерин ажыглап билири:

Дыңнаары болгаш номчууру:

- бижимел болгаш аас дыңнадыгда медээниң утказын шын билип алыры (чугааның утказы, сөзүглелдин темазы, кол утказы; кол болгаш немелде медээни ылгап шыдаары);
- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин номчулганың янзы-бүрү хевирлеринге (сөзүглелден херек информацияны дилеп-тып номчууру, чүгүртү азы улуг-каралап номчууру, ниити таныжылга кылдыр номчууру, сайгарып, шинчилеп тура бирден бирээ чокка номчууру) таарыштыр ажыглап билири;
- аңгы-аңгы стильдерниң болгаш жанрларның сөзүглелдерин шын дыңнап билири; дыңнаарының янзы-бүрү хевирлерин (бир кижиниң тайылбыр чугаазындан болгаш аудио-, видеотехникадан сөзүглелдин кайы-бир кезээн шилип алгаш, дыңнаары, сөзүглелдин кыска утказы-биле таныжары болгаш ону тодазы-биле азы ылавылап дыңнаары) ажыглап билири;
- информация ап болур чүүлдерден, ооң иштинде өөредиглиг компакт-дискилерден, Интернет четкизинден; янзы-бүрү словарьлардан, тайылбыр номнардан болгаш электроннуг шыгжамырлардан медээлерни тып билири;
- тодаргай (бердинген) темага материалдарны тып, системажыдып билири; херек медээлерни боду тып билири; медээлерни чаартып азы ол-ла хевээр дамчыдып билири;
- сөзүглелдерниң утка, стилистика талазы-биле онзагайларын болгаш ажыглаан аргаларының аайы-биле дүүштүрүп болгаш деңнеп билири; литературлуг тыва дылдың шын адалгазының, лексиказы болгаш грамматиказының кол нормаларын сагыры.

Чугаалаары болгаш бижири:

- кылыр дээн ажил-херээниң сорулгаларын (хууда болгаш эштери-биле) тодазы-биле билип, кандыг-даа ажилды чурум аайы-биле кылып, чедип алган түннелдерин үнелеп, аас болгаш бижимел чугаага илередип билири;
- дыңнаан азы номчаан сөзүглелиниң утказын даалга езугаар дамчыдып (планны тургузуп, утказын чугаалап, допчулай бижип, үнелел берип) шыдаары;

Эртемниң түннелдери:

- Дылдың хүлээлгелериниң дугайында, тыва дыл – Россия Федерациязында Тыва Республиканың үндезин чурттакчылары тыва чоннуң төрөөн дылы база күрүне дылдарының бирээзи дээрзин, төрөөн дыл болгаш чоннуң культуразының сырый харылзаалыг болурун, төрөөн дылдың кижиги бүрүзүнүң болгаш ниитилелдин амыдыралынга уjur-дузазын билири;
- дылдың, эң ылаңгыя тыва дылдың, гуманитарлыг эртемнер системазынга болгаш ниити өөредилгеде ээлеп турар туружун болгаш уjur-дузазын билири;
- төрөөн дылдың эртем талазы-биле үндезиннерин; оларның чадаларының болгаш билиглериниң аразында харылзааларын шингээдип алыры;

- дыл эртемниң кол баазалыг билиглерин болгаш ооң кезектерин шингээдири: дыл болгаш чугаа, харылзажыр чугаа, бижимел болгаш аас чугаа, монолог, диалог болгаш оларның хевирлери; чугааның байдалы; чугаа (чугаалажыры), эртем, публицистика, албан-херек, чечен чогаал стильдери болгаш оларның жанрлары, дылы; чугааның утка-хүлээлгелериниң аайы-биле хевирлери (тоожуушкун, чурумал, угаап боданышкын); сөзүглел,

Ажыглаар өөредилге ному:

Тыва дыл. 7 класс. Авторлары: Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар. – Красноярск: ООО Издательство «Офсет», 2023.

7 класс – 34 ш.

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны		Өөреникчилерниң кылыр ажил-чорудулгазының кол хевирлериниң чижек тайылбыры
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Тыва дыл – Тыва Республиканың күрүне дылы. Тыва дылдың ужур-утказы болгаш хүлээлгелери.Тыва дыл болгаш чоннуң культуразы	1		Тыва Республикада күрүне дылдарының, оларның хүлээлгелериниң дугайында чугаага киржир. «Тыва дыл – күрүне дылы» деп темага материалдарны чыггаш, презентацияны белеткээш, ону камгалап чугаалаар. Тыва дылдың ужур-утказы болгаш ооң чоннуң культуразы-биле холбаалыының дугайында кыска дыңнадыгны кылыр.
				6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар: Сөс тургузуу. Сөс чогаадылгазы. Морфология
Морфология	Кылыг сөстөрүнүң уткалыг бөлүктөрү.	4		Кылыг сөзүнүң дугайында билиглерин ханыладыр.
	Нарын болгаш составтыг кылыг сөстөрүнүң тургустунары болгаш оларның шын бижилгези. Кылыг сөзүнүң немелде утка илередир хевирлери.Кылыг сөзүнүң залогтары. Болдуруушкун залогу. Болчуушкун залогу Эгидиишкин залогу. Качыгдаашкын залогу Кылыг сөзүнүң видтери. Тодаргай эвес вид.Доозулган вид Дагыннаан вид. Болбастаар вид Ритмиктиг вид. Дүрген вид			Кылыг сөстөрүнүң уткалыг бөлүктөрүн аңгылаар. Бөдүүн, нарын, составтыг кылыг сөстөрүн шын тодарадыр. Нарын болгаш составтыг кылыг сөстөрүнүң тургустунарын тайылбырлаар. Болбас хевирде кылыг сөзүн шын бижиир, оларга ударениени сагыыр. Кылыг сөзүнүң эге хевирин билир. Кылыг сөзүнүң немелде утка илередир хевирлериниң (залогтар, видтерниң) кожумактарын таныыр.
	Катаптаашкын			Алган билиглерин катаптаар.

Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Причастие (катаптаар). Эрткен үениң причастиези. Келир үениң причастиези, болгалак үениңпричастиези. Причастиелиг бөлүглел, ооң домакка тодарадылга,байдал болуру. Причастиелерниң морфологтуг сайгарылгазы.	2		Причастиелерниң грамматиктиг утказын, морфологтуг демдектерин, синтаксистиг ужур-дузазын тодарадыр. Эрткен болгаш келир үениң причастиелерин ылгаар. Болгалак үениң причастиезин ылгаар, сөзүглелден тывар, чугаага ажыглаар. Причастиелерни чүвелерниң демдээн көргүзерде, ажыглаары. Причастиелиг бөлүглелдерни таныыр, оларның домакка тодарадылга азы байдал болуп чоруурун тодарадыр. Причастиелер болгаш причастиелиг бөлүглелдер кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш сайгарар. Морфологтуг сайгарылганы кылыр.
Деепричастие (катаптаар). Деепричастие – кылыг сөзүнүң өскерилбес тускайхевири Деепричастиелерниң грамматиктиг утказы,морфологтуг демдектери, синтаксистиг	2		Деепричастиелерниң грамматиктиг утказын, морфологтуг демдектерин, синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадып сайгарар. Тыва дылдың деепричастиелерин аңгылаар: каттышкак, кожаланчак, эрткен, болбас, үдекчи, кызыгаарлаар деепричастиелер. Деепричастиелиг бөлүглелдерни таныыр, оларга бижик демдектерин
хүлээлгелери. Тыва дылдың деепричастиелери. Деепричастиелиг бөлүглелдер, оларга бижикдемдектери болгаш домакка байдал болуру. Морфологтуг сайгарылга. Словарьлыг диктант			сагыыр болгаш синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадып сайгарар. Деепричастиелерни составтыг кылыг сөзүнүң кезээ кылдыр ажыглаар, ооң бодунун (деепричастиеиниң) домакка кандыг кезигүн болурун тодарадыр. Деепричастиелерни болгаш деепричастиелиг бөлүглелдерни домакка ажыглаар. Деепричастиелер болгаш деепричастиелиг бөлүглелдер кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш сайгарар. Морфологтуг сайгарылганы кылыр.
Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

Катаптаар: Кылыг сөзүнүн наклонениелери. Болуушкуннаклонениези, ооң үелери. Болуушкун наклонениезиниң эрткен үеги. Болуушкун наклонениезиниң амгы үеги. Болуушкун наклонениезиниң келир үеги. Дужаал наклонениези. Даар наклонениези. Чөпшээрел наклонениези. Кызыгаарлаарнаклонениези. Кылыг сөзүнүн морфологтуг сайгарылгазы.	3		Кылыг сөзүнүн наклонениезин тодарадыр, ооң хевирлерин аңгылаар: болуушкун, дужаал, даар, чөпшээрел, кызыгаарлаар. Болуушкун наклонениезиниң үелери аңгылаар: эрткен үелер (шагда эрткен, чоокта эрткен, барымдаалыг, бадыткалдыг); амгы үелер (тодаргай болгаш тодаргай эвес); келир үе (болгалак келир үе). Кылыг сөзүнүн синтаксистиг хүлээлгелгелерин тайылбырлаар. Кылыг сөзүнүн морфологтуг сайгарылгазын кылыр. Чугаага кылыг сөзүнүн болуушкун наклонениезиниң үелерин шын ажыглаар. Наклонениезиниң хевирлерин таблица, схемаларга көргүзөр. Кылыг сөзүнүн хевирлерин аас болгаш бижимел чугаага шын ажыглаар. Кылыг сөзүнүн наклонениелериниң, болбас хевириниң, немелде утка илередир хевирлериниң кожумактарын шын бижири.
Кылыг сөзүңге катаптаашкын			
Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Катаптаар: Наречиелерниң чогаадылгазы болгашоларны шын бижири. Наречиелерниң уткалыг бөлүктери, оларны синтаксистиг хүлээлгелери. Үениң наречиези.	3		Наречиениң грамматиктиг утказы болгаш морфологтуг демдектери, синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадыр. Наречиелерниң бөлүктөрүн аңгылаар: үениң, туруштуң, сорулганың, ылдагаанның, кылдыныг аргазының, хемчегниң. Наречиелерни (удурланышкак болгаш чоок уткалыг) аас болгаш
Туруштуң наречиези. Сорулганың, чылдагаанның наречиелери . Кылдыныг аргазының наречиези. Хемчегниңнаречиези. Наречиелерниң морфологтуг сайгарылгазы.Катаптаашкын.			бижимел чугаага ажыглаар. Наречиелерниң тургустунар аргаларын билер, оларны шын бижилгезин сагыыр. Наречиелер кирген домактарны сайгарар, сөзүглелдерни номчуур. Наречиелерниң морфологтуг сайгарылгазын кылыр.
Хыналда ажыл	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

Чогаадыг			
Өттүнүг сөстөр – тускай чугаа кезээ, ниити утказы.Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктери (үн, ыыт- дааш, шимчээшкин, хевир өттүнөр сөстөр, минниишкин илередир сөстөр), оларның тургустунары. Составтыг кылыг сөстери тургузарынга ужур-дузазы база синтаксистиг хүлээлгези. Өттүнүг сөстөрнiң морфологтуг сайгарылгазы.	2		Өттүнүг сөстөрин танып тывар, оларның ниити утказын тайылбырлаар. Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктөрин таныыр: ыыт-дааш, үн өттүнөр сөстөр, хевир-дүрзү өттүнөр сөстөр, минниишкин илередир сөстөр. Составтыг кылыг сөстөрин тургузарынга ужур-дузазын тайылбырлаар; оларның дузазы-биле составтыг кылыг сөстөрин тургузар. Кылыг сөзүнүң составынга турда, синтаксистиг хүлээлгезин сайгарар. Өттүнүг сөстөриниң морфологтуг сайгарылгазын кылыр. Өттүнүг сөстөрнiң уткалыг бөлүктөрин аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Өттүнүг сөстери кирген сөзүглелдерни номчуур болгаш шын бижилгезин, утказын сайгарар.
Дузалал чугаа кезектери. Эвилел – дузалал чугаа кезээ. Эвилелдернiң утказы болгаш оларның домак тургузарынга ужур-дузазы. Чагырыштырбас эвилелдер: каттыштырар,удурланыштырар, аңгылаштырар. Чагырыштырар эвилелдер.	2		Дузалал чугаа кезектерин аңгылаар: эдеринчилер, эвилелдер, артынчылар. Оларның бөлүктөрин ылгаар, каяа ажыглаарын билир. Эвилелдерни танып тывар, оларның грамматиктиг хүлээлгелерин сайгарар. Чагырыштырбас болгаш чагырыштырар эвилелдерни аңгылаар. Чагырыштырбас эвилелдернiң утказының айы-биле бөлүктөрин ылгаар: каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар.
Синоним эвилелдер. Эвилелдернiң морфологтуг сайгарылгазы.			Чагырыштырбас болгаш чагырыштырар эвилелдерни аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Эвилелдернiң бөлүктөрин бодунуң тургусканы кластер дузазы-биле көргүзөр. Эвилелдерлиг домактарга бижик демдектерин сагыыр. Чоок уткалыг эвилелдерни шын ажыглаар. Чугаа культуразын сагыыр. Эвилелдер кирген домактарны тургузар.

	Эдеринчилер болгаш дузалал аттар, оларныңграмматиктиг хүлээлгелери. -биле деп эдеринчини шын бижири. дег, ышкаш деп эдеринчилерни бөлүглелдертургузуп турда, биче сек-биле аңгылаары. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарныңморфологтут сайгарылгазы.	2		Эдеринчилер болгаш дузалал аттарны ылгаар болгаш грамматиктиг хүлээлгелерин тодарадыр. биле деп сөстү эдеринчи болгаш эвилел кылдыр ажыглаар, шын бижиир. дег, ышкаш деп эдеринчилерниң дузазы-биле деңнелгелиг бөлүглелдерни тургузар, бижик демдектерин сагыыр. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарны чугаага ажыглаар. Доора падежтерниң уткаларын дузалал аттар-биле илередири, янзы-бүрү чугаа кезектерин эдеринчилер кылдыр хереглээр болгаш оларны дузалал ат деп бадыткаар. Чугаа культуразын сагыыр. Эдеринчилер болгаш дузалал аттарның морфологтут сайгарылгазын кылыр.
	Артынчыларның утказы болгаш грамматиктиг хүлээлгелери. Артынчыларны бөлүктээри болгашшын бижири. Артынчыларның морфологтут сайгарылгазы.	2		Артынчыларны танып тывар. Артынчыларны утка аайы-биле бөлүктээр: айтырыг, бадыткал, дадагалзалдың, күштелдирериниң азы ылгаарының, даап бодаарының. Оларны шын бижиир болгаш чугаага ажыглаар. Чоок уткалыг артынчыларны аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Артынчыларның морфологтут сайгарылгазын кылыр. Артынчыларның бөлүктериниң аайы-биле схеманы тургузар. Схемага үндезилеп артынчыларның бөлүктерин тайылбырлаар.
	Аян сөстери, ооң бөлүктери. Аян сөстери бар домакка бижик демдектериболгаш ударение. Аян сөстериниң морфологтут сайгарылгазы.	2		Чугаада болгаш сөзүглелдерде аян сөстерин танып тывар. Кижиниң өөрээнин, магадаанын болгаш муңгараанын, кортканын дээн ышкаш кижиниң сагыш-сеткилиниң өске-даа байдалдарын илереткен аян сөстерин аңгылаар. Аян сөстериниң дузазы-биле бодунуң сагыш-сеткилин шын илередир. Аян сөстери бар домакка бижик демдектерин болгаш ударениени сагыыр. Тыва литературлуг дылдың пунктуастыг нормаларын сагывышаан, сөзүглелди номчуур болгаш сайгарар.
	Хыналда ажыл	1		Алган билиглери бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Чугаа, чугаалажы п харылзажы рыболгаш чугаа культуразы	Монолог. Чурумал. Угаап боданыышкын .Тоожуушкун. Диалогтуң хевирлери: кандыг-бир кылдыныгже хаара тудар чугаа, медээ билип алыр азы дамчыдарчугаа, бодалдар солчур чугаа.	2		Монологтуң хевирлериниң дугайында чугаага киржир. Бердинген темага монологту хевир аайы-биле тус-тузунда тургузар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Диалогтуң янзыларының аайы-биле сөзүглелдерни тургузар (кайы-бир чугаа кезээн колдады ажыглап, өөрөнгөн кайы-бир темага дүүштүр дээш о.ө.)

	Чыл төнчүзүндө түннел каталтаашкын Морфология. Кылыг сөзү. Наречие. Өттүнүг сөстөр. Дузалал чугаа кезектери. Аян сөстери	1		Тус-тузунда тема аайы-биле демнежиң, хөй-биле кады (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажилдаар.
	Хыналда ажил	1		Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		34 шак		